

ปัจจัยพหุระดับที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรี

ในจังหวัดภาคใต้ชายแดน

Multilevel Factors Affecting Undergraduate Students' Media Literacy in the Deep South of Thailand

ณรงค์ศักดิ์ รอบคอบ¹ธีระยุทธ รัชชะ^{1*}คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี¹

*e-mail: teerayout.r@psu.ac.th

Narongsak Rorbkorb¹Teerayout Rascha¹Faculty of Education, Prince of Songkla University, Pattani Campus¹

Received: April 19, 2024, Revised: June 10, 2024, Accepted: June 26, 2024

บทคัดย่อ

เทคโนโลยีในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลต่อความเป็นอยู่ในสังคมซึ่งสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์มีผลกับเยาวชนรุ่นใหม่ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน และ 2) ปัจจัยระดับบุคคล และปัจจัยระดับสาขาวิชาที่มีอิทธิพลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน ได้มาโดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น ตามมหาวิทยาลัย คณะและสาขาวิชา ประกอบด้วย 1) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี รวม 8 คณะ 56 สาขาวิชา 560 คน 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา รวม 4 คณะ 41 สาขาวิชา 410 คน และ 3) มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ รวม 8 คณะ 22 สาขาวิชา 220 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 20 คณะ 119 สาขาวิชา 1,190 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ และ 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อ วิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดยการวิเคราะห์พหุระดับของการวิเคราะห์การถดถอย ผลการวิจัย พบว่า 1) นักศึกษามีระดับการรู้เท่าทันสื่อ ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับดีมาก และ 2) ปัจจัยในระดับบุคคล ที่มีอิทธิพลต่อการรู้เท่าทันสื่อ ได้แก่ ปัจจัยด้านเพศ อายุ เกรดเฉลี่ย รายได้ของครอบครัว ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน และทัศนคติด้านการโฆษณาชวนเชื่อ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปัจจัยสาขา ที่มีอิทธิพลต่อการรู้เท่าทันสื่อ ได้แก่ การวัดและประเมินผล มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นควรพัฒนาการวัดและประเมินผลที่เน้นส่งเสริมให้ผู้เรียนให้เกิดทักษะการคิดขั้นสูง

คำสำคัญ : ปัจจัยพหุระดับ การรู้เท่าทันสื่อ นักศึกษาปริญญาตรี จังหวัดภาคใต้ชายแดน

Abstract

Today, technologies are evolving rapidly, which affects how people connect with each other in their society. Online social networks notably influence younger generations. This study aimed to examine the level of media literacy among undergraduate students in the southern border provinces of Thailand, and factors influencing their media literacy including those that are personal and ones that relate to their study programs. The sample group consists of undergraduate students in the southern border provinces of Thailand, obtained through stratified random sampling within universities at faculty and program levels. Subsequently, 560 students were selected from 56 programs within 8 faculties at Prince of Songkla University, Pattani Campus; 410 students from 41 programs within 4 faculties at Yala Rajabhat University; and 220 students from 22 programs within 8 faculties at Princess of Naradhiwas University. In total, there were 1,190 participants from 119 programs across 20 faculties. Data were collected using two sets of questionnaires: one assessing student media literacy and the other examining factors affecting student media literacy. Later, the obtained data were statistically analyzed for percentages, means, and standard deviations. Factors affecting media literacy were analyzed using multilevel regression analysis. Findings revealed that the participants demonstrated a high level of media literacy overall and across all dimensions. Individual factors which are related to their digital literacy include gender, age, GPA, family income, peer connection, and anti-propaganda attitudes. This relationship is statistically significant at .01 level. At the program level, the factor of assessment and evaluation also influences their media literacy at .05 level of statistical significance. Therefore, it is advisable to develop assessment and evaluation methods that emphasize promoting students' higher level of thinking skills.

Keywords: Multilevel Factors; Media Literacy; Undergraduate Students; Southern Border Provinces

บทนำ

ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสารได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว สื่อได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม ด้านการศึกษา ตลอดจนการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ความว่า “การแข่งขันด้านเศรษฐกิจจะเข้มข้นมากขึ้น สังคมโลกจะมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกันมากขึ้นเป็นสภาพไร้พรมแดน การพัฒนาเทคโนโลยีจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและจะกระทบชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมาก” ดังนั้น โลกยุคใหม่ตั้งแต่ ดิจิทัลดิสรัปชัน (Digital Disruption) การเปลี่ยนนับพันทางดิจิทัลมาสู่โลกยุควูคา (VUCA World) ที่เต็มไปด้วยความผันผวน ยากจะคาดเดา มีความซับซ้อนสูง และคลุมเครือเกินกว่าจะคาดการณ์ได้ จนกระทั่งมาสู่ยุคบานิ (Bani) โลกที่แสนประหลาด น่ากังวล คาดเดาและเข้าใจได้ยาก Yamrung, Suthasinnobol, & Jantraphirom (2022) รายงานพบว่า เทคโนโลยีในรูปแบบสื่อต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของคนมากขึ้น ปัญหาที่เกิดจากสื่อจึงเกิดขึ้นได้มากเช่นกัน โดยพระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2558 มาตราที่ 3 ได้กำหนดความหมายของคำว่า “สื่อ” ความว่า “สิ่งที่ทำให้ปรากฏด้วยตัวอักษร เครื่องหมาย ภาพ หรือเสียง ไม่ว่าจะได้จัดทำในรูปของเอกสาร สิ่งพิมพ์ ภาพเขียน ภาพพิมพ์ ภาพระบายสี รูปภาพ ภาพโฆษณา เครื่องหมายรูปถ่าย ภาพยนตร์ วิดิทัศน์ การแสดง ข้อมูลคอมพิวเตอร์ในระบบคอมพิวเตอร์ หรือได้จัดทำในรูปแบบอื่นใดตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” Royal Thai Government Gazette (2015) พบว่า จากความหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่าสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อตัวอักษร ภาพ เสียง วิดิทัศน์ ทั้งที่อยู่ในรูปแบบสื่อบนออนไลน์ รายการโทรทัศน์ โฆษณา สื่อสิ่งพิมพ์ และ สื่ออื่น ๆ กลายเป็นสิ่งที่มีบทบาทต่อการใช้ชีวิต

ในสังคมเป็นอย่างมาก ซึ่งสื่อเหล่านี้ สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้ ในด้านความรวดเร็ว ประหยัดคุ้มค่า ทันยุคทันสมัย โดยเฉพาะสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นสื่อที่แตกต่างจากสื่อชนิดอื่น ๆ เนื่องจาก สื่อชนิดอื่น ๆ เช่น รายการโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ มีการกลั่นกรองตรวจสอบก่อนการนำเสนอ แต่สื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นสื่อที่มีการส่งผ่านได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องมีการกลั่นกรอง ทำให้สามารถบิดเบือนข้อมูลในการนำเสนอสู่สาธารณะ โดยไม่มีผู้รับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นย่อมเกิดความเสียหายในภาพรวมได้ แม้ปัจจุบันจะมีกฎหมายรองรับ โดยมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ Royal Thai Government Gazette (2015) ได้กำหนดบทลงโทษเกี่ยวกับการทำผิดเกี่ยวกับการใช้สื่อคอมพิวเตอร์ และข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์ไว้ชัดเจน แต่การจัดการกับปัญหาเหล่านี้ก็ยังทำได้ยาก เพราะผู้ใช้สามารถเปลี่ยนแปลงรายชื่อในการใช้สื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้ตลอดเวลา

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2002 หรือปี พ.ศ. 2545 “ภาคีพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 หรือ P21 (The Partnership for 21st Century Learning)” ที่ก่อตั้งขึ้นโดยความร่วมมือของผู้นำทางการศึกษาจากสหรัฐอเมริกาและบริษัทชั้นนำของโลก อาทิ ไมโครซอฟท์ แอปเปิล เดล ไทมวอร์เนอร์ ฯลฯ ได้เล็งเห็นความสำคัญของทักษะใหม่สำหรับการเรียนรู้ของเยาวชนในปัจจุบันซึ่งเป็นยุคแห่งการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นช่วงเวลาระหว่าง ค.ศ. 2001 ถึง ค.ศ. 2100 หรือ พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2643 ที่โลกได้ถูกหลอมรวมกันมากขึ้น ทั้งในมิติของเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม โดย P21 ได้นำเสนอกรอบความคิดเรื่องทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับเยาวชนหรือผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อใช้ทักษะเหล่านี้ในการดำเนินชีวิตและการทำงานได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยมากที่สุด (Promoting Creative Thinking Journal Driving The Thai Economy, 2017)

จากกรอบแนวคิดของ P21 ในด้านทักษะ ผู้เรียนจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) ประกอบด้วย การคิดแบบมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) การสื่อสาร (Communication) การทำงานร่วมกัน (Collaboration) และการสร้างสรรค์ (Creativity) 2) ทักษะด้านข้อมูลสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills) ประกอบด้วย ความเข้าใจและใช้ในด้านข้อมูลข่าวสาร (Information Literacy) การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ความเข้าใจและปฏิบัติเป็นในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information and Communications Technology Literacy) และ 3) ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ (Life and Career Skills) ได้แก่ ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว (Flexibility and Adaptability) การริเริ่มและการกำกับดูแลตนเอง (Initiative and Self-Direction) ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม (Social and Cross-Cultural Skills) การมีผลงานและความรับผิดชอบ (Productivity and Accountability) และภาวะผู้นำและหน้าที่รับผิดชอบ (Leadership and Responsibility) การรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่จำเป็นทักษะหนึ่งที่ถูกกำหนดไว้ในศตวรรษที่ 21 เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลดังได้ระบุไว้ในยุทธศาสตร์การดำเนินงานด้านสื่อสารมวลชนขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ซึ่งอยู่ในกรอบแนวคิดเรื่อง “การส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออกและการเสริมสร้างสมรรถนะในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน” โดยมีหลักการหนึ่งระบุไว้ว่าด้วย “การยกระดับการรู้เท่าทันสื่อให้สูงขึ้น” ส่งผลให้ประเทศสมาชิกนานาประเทศขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ขานรับหลักการนี้และนำไปขับเคลื่อนในประเทศของตน Media Literacy เป็นคำศัพท์วิชาการด้านการสื่อสารมวลชน ที่เกิดขึ้นในประเทศแคนาดาและใช้แพร่หลายกันในประเทศสหรัฐอเมริกา บางประเทศในยุโรป และญี่ปุ่น เป็นคำเดียวกันกับคำว่า Media Studies (ใช้ในอังกฤษ) Media Education (ใช้ในอังกฤษและฝรั่งเศส) และ Media Literacy (ใช้ในสหรัฐอเมริกา) สำหรับประเทศไทยนั้นได้มีการขับเคลื่อนกระบวนการรู้เท่าทันสื่อเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 10 ปี และยังต้องการการขับเคลื่อนต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชนของชาติ (Yenjabbok, 2009)

ซึ่งการศึกษาตัวแปรดังกล่าวที่ผ่านมา ส่วนมากจะใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ซึ่งเป็นวิธีการทางสถิติที่พยายามอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรเกณฑ์โดยอาศัยความแปรปรวนของตัวแปรพยากรณ์ โดยไม่ได้คำนึงถึงระดับของตัวแปรพยากรณ์ ทั้งที่ตัวแปรพยากรณ์เหล่านั้นเป็นข้อมูลพหุระดับ (Multi-Level) ซึ่งมีทั้งข้อมูลระดับนักเรียนและข้อมูลในระดับกลุ่มโดยไม่ให้ความสนใจต่อโครงสร้างของระดับข้อมูลทำให้ตัวประมาณค่า (Estimator) มีคุณสมบัติของความลำเอียง (Bias Estimator) ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ไม่พึงประสงค์และส่งผลให้ การประมาณค่าพารามิเตอร์มีความคลาดเคลื่อน (Bryk, & Raudenbush, 1987) จากสภาพปัญหาการวิเคราะห์ข้อมูลทางการศึกษา ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้การวิเคราะห์พหุระดับ ศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา ด้วยการใช้การวิเคราะห์พหุระดับ (Hierarchical Linear Model) เพื่อนำสารสนเทศที่ได้ไปใช้เป็นแนวทาง การพัฒนาเสริมสร้างและพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาต่อไป จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยพหุระดับที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน ซึ่งผลจากการวิจัยจะนำไปใช้เพื่อการออกแบบการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาและการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้สอดคล้องตามเป้าหมายในการพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้เท่าทันสื่ออย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในแนวทางการสร้างสันติสุข และความเข้าใจกัน ลดการบิดเบือนข่าวสารในสามจังหวัดภาคใต้ชายแดน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยในระดับบุคคล และปัจจัยระดับสาขาวิชาที่มีอิทธิพลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยระดับบุคคล ประกอบด้วย 7 ปัจจัย ได้แก่ 1) เพศ 2) อายุ 3) เกรดเฉลี่ย 4) รายได้ของครอบครัว 5) ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน 6) พฤติกรรมคบเพื่อนอย่างปลอดภัย และ 7) ทักษะคิดด้านการโฆษณาชวนเชื่อ และปัจจัยระดับสาขา ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ 1) คุณลักษณะของผู้สอน 2) การจัดกิจกรรมนักศึกษา 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) สื่อการเรียนรู้ 5) การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผลการศึกษา มีอิทธิพลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน

บททวนวรรณกรรม

ยุคการเปลี่ยนฉันทคติทางจิตใต้สำนึกสู่โลกยุค Vuca World และ Bani

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงต่อมาในยุคก่อนโควิดเราได้อ่านคำว่า Vuca World แนวคิดของ “Vuca” (วูกา) ในช่วงต้นทศวรรษ 2000 ก็เริ่มปรากฏในหนังสือเกี่ยวกับกลยุทธ์ทางธุรกิจ เป็นชุดความคิดที่ใช้เป็นกรอบอธิบายสถานการณ์ที่เต็มไปด้วยความผันผวน หากจะคาดเดา มีความซับซ้อนสูง และคลุมเครือเกินกว่าจะคาดการณ์ได้แจ่มชัด โดยความหมายของ Vuca นั้นมาจากคำ 4 คำ คือ V-Volatility ความผันผวน หากจะคาดเดา เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันไม่ทันตั้งตัว U-Uncertainty มีความไม่แน่นอนสูง ไม่ชัดเจน หากจะอธิบาย C-Complexity มีความซับซ้อนสูง มีปัจจัยมากมายที่ต้องนำมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจ A-Ambiguity มีความคลุมเครือ เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ในปัจจุบัน Vuca ไม่อาจอธิบายเรื่องอัตราความเร็วของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากโลกเผชิญกับสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 จึงมีการบัญญัติชุดคำศัพท์ใหม่ “Bani” เพื่อเป็นกรอบคิดในการอธิบายความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่กำลังเกิดขึ้นทั่วโลก Bani เกิดขึ้นจากการรวมตัว กันของตัวอักษรหน้าคำศัพท์ 4 คำ ได้แก่ B - Brittle ความเปราะบาง A - Anxious ความกังวล

N - Nonlinear การคาดเดายากและ I - Incomprehensible ความเข้าใจได้ยาก ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงบนโลกยุคใหม่ ตั้งแต่ดิจิทัลดิสรัปชัน (Digital Disruption) การเปลี่ยนฉันทลักษณ์ทางดิจิทัลมาสู่โลกยุควูคา (VUCA World) ที่เต็มไปด้วยความผันผวน ยากจะคาดเดา มีความซับซ้อนสูง และคลุมเครือเกินกว่าจะคาดการณ์ได้จนกระทั่งมาสู่ยุคบาเนียน (Bani) โลกที่แสนประหลาด น่ากังวล คาดเดาและเข้าใจได้ยาก ดังนั้น เยาวชนรุ่นใหม่จึงมีสติไตร่ตรองอย่างรอบคอบ คิดลึก คิดกว้าง คิดไกล โดยมีท่าทีที่เหมาะสม เท้าทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ เพราะทุกการเปลี่ยนแปลงย่อมมาพร้อมกับโอกาสในการพัฒนาด้วยเสมอ (Yamrung, Suthasinnobol, & Jantraphirom, 2022)

การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy)

แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อศตวรรษที่ 17 ในประเทศเยอรมนี และจากการประชุมระดับโลกว่าด้วยการรู้เท่าทันสื่อของยูเนสโก ณ กรุง Grundwald ประเทศเยอรมนี และได้มีการร่างคำประกาศว่าด้วยสื่อมวลชนศึกษาเพื่อส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนรู้สอนการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมหาวิทยาลัย และพัฒนาหลักสูตร การฝึกสำหรับครูและสื่อกลางเพื่อเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อแก่ครูผู้สอน ส่งเสริมการวิจัยและกิจกรรมพัฒนาประโยชน์ของสื่อมวลชนศึกษา สื่อหลายประเทศมีความตื่นตัวด้านการศึกษาเพื่อสร้างความรู้เท่าทันสื่อ เช่น ออสเตรเลีย แคนาดา อังกฤษ ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส นอร์เวย์ สกอตแลนด์ และสวีเดน เป็นต้น ได้มีการกำหนดโครงการรู้เท่าทันสื่อเป็นหลักสูตรการศึกษาของประเทศ (Prachanban, & Konpueng, 2016) ส่วนในประเทศไทยได้มีการขับเคลื่อนกระบวนการรู้เท่าทันสื่อมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 10 ปี (Yenjabok, 2009) โดยแสดงให้เห็นในผลงานและเอกสารต่าง ๆ อาทิ การรู้เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาพ แผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน (สสย.) เพื่อสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนรู้เท่าทันอำนาจสื่อ โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งแนวคิดของ Center for Media Literacy (2008) ซึ่งเป็นแนวคิดหลักในการจำแนกองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ เพราะเป็นแนวคิดที่ใหม่ และมีพัฒนาการที่ชัดเจนมาโดยตลอดในช่วงเวลาปี ค.ศ. 2003 ถึง ค.ศ. 2008 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Prachanban (2016); Ongawatthanich (2013) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อในศตวรรษที่ 21 โดยสังเคราะห์ได้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ทักษะการเข้าถึง (Access Skills) หมายถึง ทักษะการเข้าถึงสื่อจึงเป็นความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกถึงการสร้างโอกาสให้ตนได้รับสื่อประเภทต่าง ๆ อย่างเต็มที่ รวดเร็ว สามารถรับรู้เข้าใจเนื้อหาของสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ มีการแสวงหาข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภทและไม่ถูกจำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งมากเกินไป

2. ทักษะการวิเคราะห์ (Analyze Skills) หมายถึง ทักษะการวิเคราะห์เป็นความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกถึงการบอกหรืออธิบายเพื่อแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อเสนอกเกินจริง ความคิดเห็น ข้อดี ข้อเสีย และการโน้มน้าวใจจากการนำเสนอของสื่อ รวมถึงสามารถทบทวนผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเองและผู้อื่นจากการเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ

3. ทักษะการประเมินสื่อ (Evaluate Skills) หมายถึง ทักษะการประเมินสื่อเป็นความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกถึงการตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อ เลือกรับหรือปฏิเสธข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ที่บุคคลเปิดรับ และได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์เพื่อแยกแยะสารสนเทศที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้

4. ทักษะการสร้างสรรค์ (Create Skills) หมายถึง ทักษะที่บุคคลเมื่อมีความรู้ความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์วิจารณ์ ประเมินค่าสื่อได้อย่างถ่องแท้แล้ว บุคคลจึงต้องเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้ผลิตสื่อ ทักษะการสร้างสรรค์จึงเป็นความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกถึงการออกแบบเพื่อนำเสนอข้อมูลสารสนเทศ องค์ความรู้ และความคิดเห็น

ของตนผ่านสื่อที่ผ่านการเลือกอย่างเหมาะสมและหลากหลายรูปแบบได้อย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา และอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและจริยธรรมของตนเอง

5. ทักษะการมีส่วนร่วม (Participate Skills) หมายถึง ทักษะการมีส่วนร่วม เป็นความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการวิพากษ์ แสดงความคิดเห็น ทำงานร่วมกัน และใช้ประโยชน์จากสื่อของผู้อื่นเพื่อนำไปสู่การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในลักษณะต่าง ๆ ที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อสังคม และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในการวิพากษ์ และแสดงความคิดเห็นต่อสื่อต่าง ๆ อย่างเปิดเผยบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและจริยธรรม รวมถึงการเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวิพากษ์ แสดงความคิดเห็น ทำงานร่วมกัน และใช้ประโยชน์จากสื่อของตนอย่างเหมาะสม

ปัจจัยพระคัมภีร์ที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในจังหวัดภาคใต้ชายแดน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยพระคัมภีร์เป็นเทคนิคทางสถิติที่ใช้วิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตาม ได้แก่ การรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในจังหวัดภาคใต้ชายแดน โดยตัวแปรอิสระที่นำมาวิเคราะห์มีโครงสร้างของตัวแปรระดับลดหลั่นกันซึ่งในงานวิจัยนี้ได้แบ่งเป็น 2 ระดับ ซึ่งได้แก่ ระดับบุคคล และระดับสาขาวิชา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

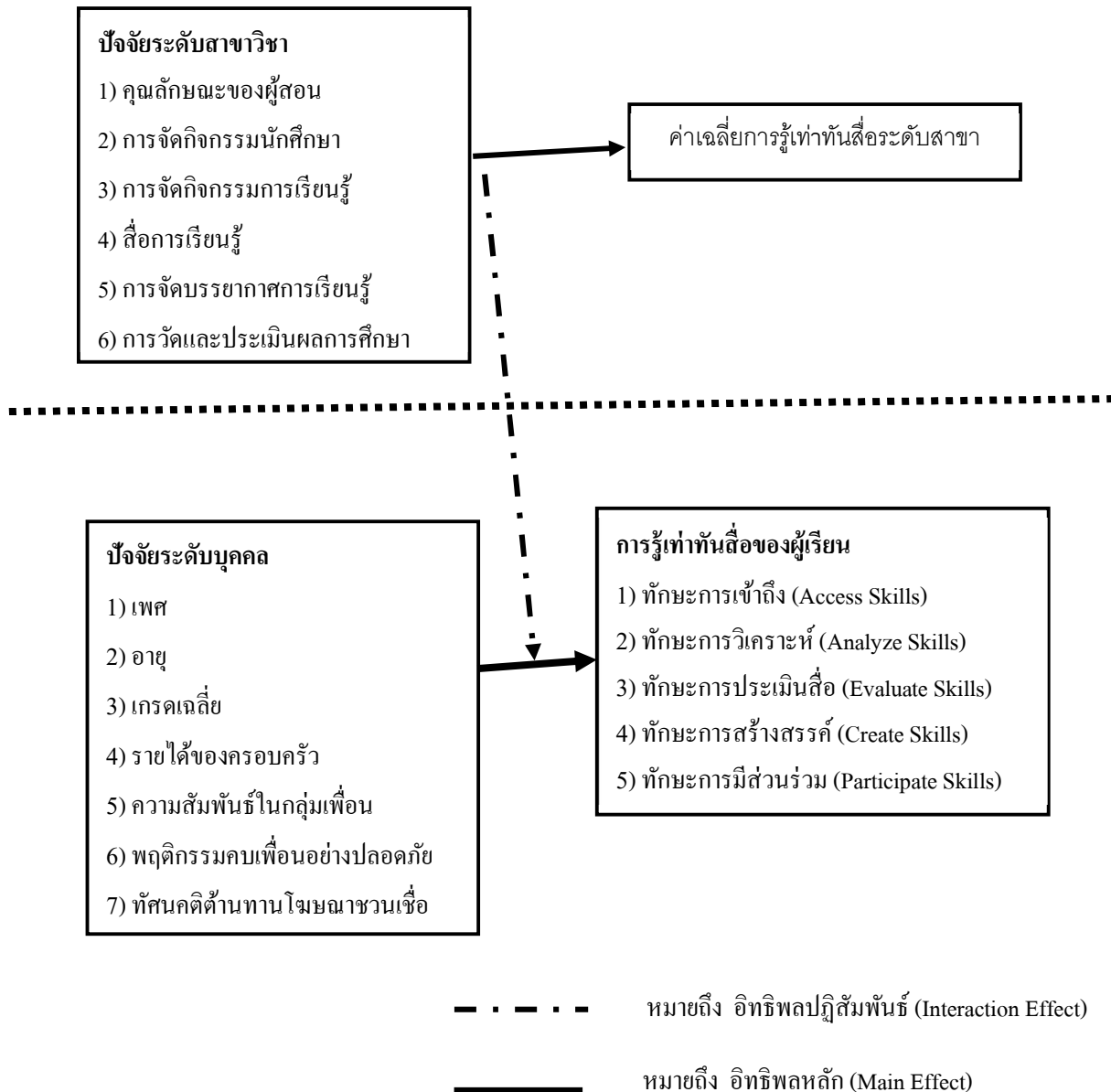
ปัจจัยระดับบุคคล จากการศึกษาของ Judy, & Paul (2006) กล่าวว่า ผู้เชี่ยวชาญในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะมองว่าการรับรู้ของคนเราเป็นแบบรับรู้ด้วยตนเอง (Active Perception) คือ คนเราจะเลือกข้อมูล (Select) จัดการข้อมูล (Organize) และตีความ (Interpret) สิ่งที่เรารับรู้ ไม่ใช่แค่บันทึกสิ่งที่เรารับรู้เหมือนแต่ก่อน (Passive Perception) โดยอุปมาว่า แต่ละคนมีกล้องวิดีโอและเลนส์กล้องวิดีโอที่แตกต่างกัน และใช้ประโยชน์จากกล้องวิดีโอในการจับภาพและบันทึกเสียงต่างกัน ทำให้แต่ละคนมองเห็นและได้ยินเสียงต่างกัน ดังนั้น การรับรู้จึงขึ้นอยู่กับการตีความสิ่งที่เรารับรู้ของเรา Hall (1980) ก็ได้กล่าวไว้เช่นกันว่า ผู้รับสารอาจตีความตรงตามประสงค์ของสื่อที่เป็นผู้ส่งสาร (Preferred or Dominant-Reading) ก็ได้ เพราะฉะนั้น แบบแผนการรับรู้ที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของแต่ละคนจึงไม่เหมือนกัน เนื่องจากประสบการณ์ และความรู้แต่เดิมของแต่ละคนแตกต่างกัน ส่งผลในการประเมินสื่อด้วยการใช้ข้อมูลในสมองเพื่อทำความเข้าใจกับข้อมูลใหม่ ดังนั้น นอกจากประสบการณ์ดั้งเดิม บทบาท และวัฒนธรรมจะเป็นสาเหตุที่ทำให้การรับรู้ของคนเราต่างกัน สาเหตุที่ทำให้แบบแผนการรับรู้แตกต่างกันน่าจะเป็นสาเหตุที่ทำให้การรับรู้ของคนเราแตกต่างกัน ทำให้ผู้วิจัยได้กำหนดปัจจัยในระดับบุคคลตามกรอบความแตกต่างในการรับรู้ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ประสบการณ์ดั้งเดิม ได้แก่ อายุ ด้านที่ 2 วัฒนธรรม ได้แก่ 1) เพศ และ 2) รายได้ของครอบครัว ด้านที่ 3 บทบาททางสังคม ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน และ 2) พฤติกรรมคบเพื่อนอย่างปลอดภัย และด้านที่ 4 ระดับความรู้ ได้แก่ 1) เกรดเฉลี่ย และ 2) ทักษะคิดด้านทฤษฎีบทนาโฆนาชเวนเชื้อ

ปัจจัยระดับสาขา เมื่อกระบวนการทัศน์เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย การเรียนการสอนให้มีความรู้เท่าทันสื่อเองก็ต้องเปลี่ยนไปเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ในศตวรรษที่ 21 การสอนนักศึกษาให้ “ทักษะ” ของตนเองถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ดังนั้น นักศึกษายุคปัจจุบันจึงจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการหาสิ่งที่ตนต้องการรู้ (How To...) และวิธีการฝึกฝนให้มีทักษะการจัดการความคิดขั้นสูง เพื่อวิเคราะห์และประเมินค่าได้ว่า ข้อมูลที่พวกเขาหามานั้นเป็นประโยชน์สำหรับสิ่งที่ตนต้องการรู้หรือไม่ และสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติที่ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนเรื่องรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งได้จัดทำคู่มือการจัดการเรียนการสอนรู้เท่าทันสื่อ ประกอบด้วยด้านเนื้อหา ด้านเทคนิค/วิธีการสอน สื่อการสอน และ กิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับอาจารย์ผู้สอนสาขาวิชาต่าง ๆ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาปัจจัยในระดับสาขาซึ่งเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในสามจังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งตัวแปรการจัดการเรียนการสอน

ในระดับสาขามีดังนี้ 1) คุณลักษณะของผู้สอน 2) การจัดกิจกรรมนักศึกษา 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) สื่อการเรียนรู้ 5) การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผลการศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาในจังหวัดภาคใต้ชายแดน โดยแบ่งตัวแปรออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1) ตัวแปรระดับบุคคล และ 2) ตัวแปรระดับสาขาวิชา โดยยึดกรอบแนวคิด Learning for The 21st Century ตามภาคีเพื่อศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills, 2011) ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเฉพาะทักษะการรู้เท่าทันสื่อแห่งศตวรรษที่ 21 (Center for Media Literacy, 2008); (Secker, & Coonan, 2013) (รูปที่ 1)

รูปที่ 1 ความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นระดับบุคคล ตัวแปรต้นระดับสาขาวิชา และตัวแปรตาม ได้แก่ การรู้เท่าทันสื่อของผู้เรียน จากตัวแบบตามสมมติฐานการวิจัย
ที่มา: ผู้วิจัย (2022)

นิยามศัพท์

การรู้เท่าทันสื่อในศตวรรษที่ 21 หมายถึง ความสามารถในการเข้าถึงสื่อ รับรู้และเข้าใจ ความหมายของสื่อที่หลากหลายรูปแบบ โดยไม่ได้จำกัดอยู่ที่สื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง สามารถคิดวิเคราะห์ แยกแยะข้อเท็จจริง ให้เหตุผลเชิงสนับสนุน ผลดี ผลเสีย ของสื่อ ประเมินสื่อในลักษณะต่าง ๆ ได้ จนสามารถออกแบบ นำเสนอสื่อ และวิพากษ์วิจารณ์สื่ออย่างสร้างสรรค์ตลอดจนมีส่วนร่วมในการสร้างและตอบโต้สื่อบนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเฉพาะทักษะการรู้เท่าทันสื่อแห่งศตวรรษที่ 21 Center for Media Literacy (2008) เป็นนิยามหลัก จำแนกได้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ทักษะการเข้าถึง (Access Skills) ทักษะการวิเคราะห์ (Analyze Skills) ทักษะการประเมินสื่อ (Evaluate Skills) ทักษะการสร้างสรรค์ (Create Skills) และทักษะการมีส่วนร่วม (Participate Skills)

วิธีการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน ประกอบด้วย 1) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำนวน 8,594 คน 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน 7,360 คน และ 3) มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ จำนวน 3,784 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 19,738 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยยึดตาม Hair, Black, Babin, Anderson, & Tatham (2006) ซึ่งแนะนำว่า ในการวิเคราะห์ข้อมูลพหุตัวแปรที่ใช้ในการประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีการสร้างฟังก์ชันความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood) ตัวอย่างไม่ควรต่ำกว่า 100 จึงจะทำให้ผลการวิเคราะห์มีความน่าเชื่อถือ และ Muthén (1989) เสนอว่า กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์พหุระดับ คือ ควรมีมากกว่า 50 กลุ่ม เพื่อให้การประมาณค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานระดับกลุ่มจะได้ไม่ลำเอียง และ Mass, & Hox (2005 cited in Kanjanawas, 2007) กล่าวว่า แต่ละกลุ่มควรมีอย่างน้อยที่สุด 2 คน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างในแต่ละสาขาวิชาไว้อย่างน้อย 10 คน จากทั้งหมด 119 สาขาวิชา รวมกลุ่มตัวอย่าง 1,190 คน ได้มาโดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามมหาวิทยาลัย คณะและสาขาวิชา แล้วสุ่มกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาในแต่ละสาขาวิชาแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยกำหนดให้สาขาวิชาเป็นชั้นในการสุ่ม ประกอบด้วย 1) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี รวม 8 คณะ 56 สาขาวิชา 560 คน 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา รวม 4 คณะ 41 สาขาวิชา 410 คน และ 3) มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ รวม 8 คณะ 22 สาขาวิชา 220 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 20 คณะ 119 สาขาวิชา 1,190 คน

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น มีจำนวน 2 ตัวแปร คือ 1) ตัวแปรระดับบุคคล จำนวน 7 ตัวแปร ได้แก่ 1.1) เพศ 1.2) อายุ 1.3) เกรดเฉลี่ย 1.4) รายได้ของครอบครัว 1.5) พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ 1.6) พฤติกรรมการคบเพื่อน และ 1.7) ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง และ 2) ตัวแปรระดับสาขาวิชา จำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ 2.1) คุณลักษณะของผู้สอน 2.2) การจัดกิจกรรมนักศึกษา 2.3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2.4) สื่อการเรียนรู้ 2.5) การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และ 2.6) การวัดและประเมินผลการศึกษา

ตัวแปรตาม คือ การรู้เท่าทันสื่อ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะการเข้าถึง (Access Skills) 2) ทักษะการวิเคราะห์ (Analyze Skills) 3) ทักษะการประเมินสื่อ (Evaluate Skills) 4) ทักษะการสร้างสรรค์ (Create Skills) และ 5) ทักษะการมีส่วนร่วม (Participate Skills)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ฉบับที่ 1 แบบวัดการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดนมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ทักษะการเข้าถึง 2) ทักษะการวิเคราะห์ 3) ทักษะการประเมินสื่อ 4) ทักษะการสร้างสรรค์ และ 5) ทักษะการมีส่วนร่วม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 6 ระดับของ Likert ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ (New Approach) โดย Chang (1993) กล่าวว่า ในการวัดคุณลักษณะของบุคคล สเกลคู่เป็นการตัดโอกาสของการไม่พิจารณาข้อเท็จจริงของการวัด โดยผู้ตอบไม่สามารถเลือกค่ากลางซึ่งทำให้ผู้ตอบจะต้องใช้การพิจารณาใคร่ครวญในระดับหนึ่ง แต่ละองค์ประกอบจะมีข้อคำถาม 10 ข้อ รวมทั้ง 50 ข้อ หากคุณภาพโดยผ่านผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงของแบบวัด โดยมีค่าความตรง (Validity) ตั้งแต่ 0.60 – 1.00 จากนั้นนำแบบวัดไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจริง จำนวน 3 มหาวิทยาลัยฯ ละ 40 คน ได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา และ 3) มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ รวมจำนวนทั้งสิ้น 120 คน ได้ค่าอำนาจจำแนก (Discriminant) เท่ากับ 0.216 - 0.800 และค่าความเที่ยง (Reliability) เท่ากับ 0.941

ฉบับที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของผู้เรียน มี 9 ด้าน ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน 2) พฤติกรรมคบเพื่อนอย่างปลอดภัย 3) ทักษะคิดด้านทานโฆษณาชวนเชื่อ 4) คุณลักษณะของผู้สอน 5) การจัดกิจกรรมนักศึกษา 6) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 7) สื่อการเรียนรู้ 8) การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และ 9) การวัดและประเมินผลการศึกษา ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามมาตรวัดของ Likert หากคุณภาพโดยผ่านผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 และเมื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาเครื่องมือจำนวน 50 คน พบว่า แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อ ได้แก่ 1) คุณลักษณะของผู้สอน 2) การจัดกิจกรรมนักศึกษา 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) สื่อการเรียนรู้ 5) การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผลการศึกษา มีค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ 0.202 – 0.825 และมีค่าความเที่ยงโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach Alpha Coefficient) ของครอนบาค ตั้งแต่ 0.78 - 0.956

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์พหุระดับของการวิเคราะห์การถดถอย (Multilevel Regression Analysis) เกณฑ์การแปลผล ระดับการรู้เท่าทันสื่อ โดยใช้การแปลผลมาตราส่วนประมาณค่า ลิเคิร์ทสเกลแบบ 6 ระดับเกณฑ์ในการพิจารณา Wright, & Masters (1982) ซึ่งเกณฑ์การแปลผล มีดังนี้

ตารางที่ 1 เกณฑ์การแปลผลระดับการรู้เท่าทันสื่อ

การแปลผลตามช่วงของค่าเฉลี่ย	ระดับการรู้เท่าทันสื่อ
5.17 – 6.0	ระดับดีมากที่สุด
4.33 – 5.16	ระดับดีมาก
3.50 – 4.33	ระดับดี
2.67 – 3.50	ระดับปานกลาง
1.83 – 2.66	ระดับไม่ดี
1.00 – 1.83	ระดับไม่ดีมาก

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน พบว่า ทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน โดยภาพรวมอยู่ระดับดีมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงจากมากไปน้อยสามอันดับแรก คือ 1) ทักษะการประเมินสื่อ มีค่า 4.97 อยู่ในระดับดีมาก 2) ทักษะการสร้างสรรค์ มีค่า 4.93 อยู่ในระดับดีมาก 3) ทักษะการเข้าถึง มีค่า 4.78 อยู่ในระดับดีมาก และ ทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่มีระดับต่ำสุด คือ ทักษะการมีส่วนร่วมมีค่า 4.50 อยู่ในระดับดีมาก รายละเอียด (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาจำแนกเป็นรายด้าน

ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ	Mean	S.D.	แปลความหมาย
1) ทักษะการเข้าถึง (Access Skills)	4.78	.557	ระดับดีมาก
2) ทักษะการวิเคราะห์ (Analyze Skills)	4.74	.572	ระดับดีมาก
3) ทักษะการประเมินสื่อ (Evaluate Skills)	4.97	.574	ระดับดีมาก
4) ทักษะการสร้างสรรค์ (Create Skills)	4.93	.649	ระดับดีมาก
5) ทักษะการมีส่วนร่วม (Participate Skills)	4.50	.491	ระดับดีมาก
ภาพรวม	4.79	.465	ระดับดีมาก

2. ผลการศึกษาปัจจัยระดับบุคคล และปัจจัยระดับสาขาวิชาที่มีอิทธิพลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน พบว่า ปัจจัยในระดับบุคคล ที่มีอิทธิพลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน ได้แก่ ปัจจัยด้านเพศ อายุ เกรดเฉลี่ย รายได้ของครอบครัว ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน และทัศนคติด้านการโฆษณาชวนเชื่ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนปัจจัยระดับสาขา ที่มีอิทธิพลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน ได้แก่ การวัดและประเมินผลการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 3 และ รูปที่ 2) สำหรับโมเดลพหุระดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน พบว่า

2.1 ระดับบุคคล

$$(\text{การรู้เท่าทันสื่อของผู้เรียน})I_j = 3.902 + 0.08(\text{เพศ})^{**} + (-)0.065(\text{อายุ})^{**} - 0.114(\text{เกรดเฉลี่ย})^{**} - 0.0117(\text{รายได้ครอบครัว})^{**} + 0.213(\text{ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน})^{**} - 0.005(\text{พฤติกรรมคบเพื่อนอย่างปลอดภัย}) - 0.172(\text{ทัศนคติด้านการโฆษณาชวนเชื่อ})^{**}$$

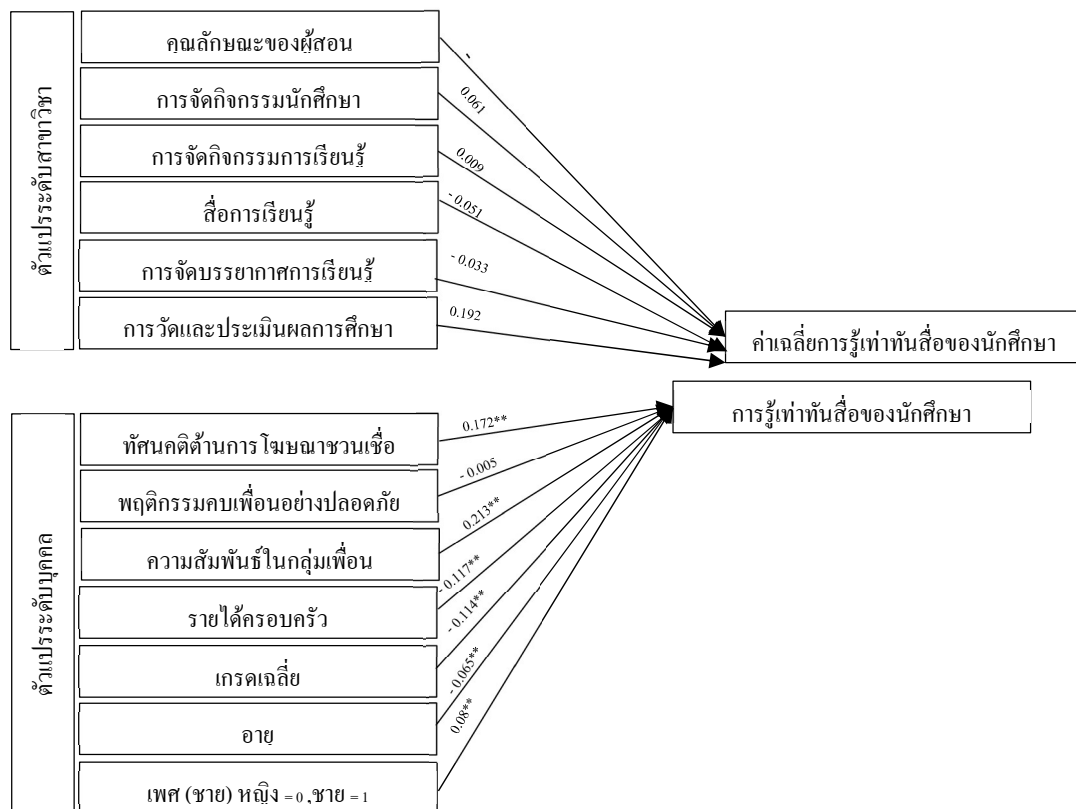
2.2 ระดับสาขาวิชา

$$(\text{ค่าเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อของผู้เรียน})J = 3.902 - 0.022(\text{คุณลักษณะของผู้สอน}) + 0.061(\text{การจัดกิจกรรมนักศึกษา}) + 0.009(\text{การจัดกิจกรรมการเรียนรู้}) - 0.051(\text{สื่อการเรียนรู้}) - 0.033(\text{การจัดบรรยากาศการเรียนรู้})J + 0.192(\text{การวัดและประเมินผลการศึกษา})^{*}$$

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ตัวแปรระดับบุคคล ระดับสาขาวิชา ที่มีอิทธิพลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีใน
จังหวัดภาคใต้ชายแดน

อิทธิพลคงที่ (Fixed Effect)	ค่าสัมประสิทธิ์	Std. Error	T-Ratio	P-Value
ตัวแปรระดับบุคคล				
ค่าคงที่				
1) เพศ	0.080	0.017	4.835	0.000
2) อายุ	-0.065	0.017	-3.760	0.000
3) เกรดเฉลี่ย	-0.114	0.035	-3.261	0.001
4) รายได้ของครอบครัว	-0.117	0.019	-6.102	0.000
5) ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน	0.213	0.033	6.390	0.000
6) พฤติกรรมคบเพื่อนอย่างปลอดภัย	-0.005	0.007	-0.676	0.499
7) ทักษะคิดด้านโฆษณาชวนเชื่อ	0.172	0.026	6.519	0.000
Residual Variances	0.116	0.010	11.879	0.000
ตัวแปร ระดับสาขาวิชา				
ค่าคงที่				
1. คุณลักษณะของผู้สอน	-0.022	0.081	-0.270	0.787
2. การจัดกิจกรรมนักศึกษา	0.061	0.099	0.617	0.537
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	0.009	0.066	0.142	0.887
4. สื่อการเรียนรู้	-0.051	0.109	-0.468	0.640
5. การจัดบรรยากาศการเรียนรู้	-0.033	0.097	-0.338	0.735
6. การวัดและประเมินผลการศึกษา	0.192	0.095	2.019	0.044

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รูปที่ 2 ความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นระดับบุคคล ตัวแปรต้นระดับสาขาวิชา และตัวแปรตามจากตัวแบบตามสมมติฐานการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลศึกษาระดับการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน ที่พบว่า ทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน โดยภาพรวมอยู่ระดับดีมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีทักษะการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับดีมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ 1) ทักษะการประเมินสื่อ 2) ทักษะการสร้างสรรค์ 3) ทักษะการเข้าถึง และ ทักษะการมีส่วนร่วม ทั้งนี้เนื่องจาก ในวัยของนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมหาวิทยาลัย จะเป็นช่วงอายุที่มีการเปิดรับสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต ภาพยนตร์ และสังคมออนไลน์ต่าง ๆ จนไปถึงสื่อโทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น ซึ่งวัยนักศึกษาจะเป็นกลุ่มที่ใช้เวลากับสื่อมากที่สุดเนื่องจากเป็นวัยที่มีอิสระจากผู้ปกครองในการดำรงชีวิตมากขึ้นกว่าวัยเด็ก สามารถเลือกสิ่งที่ตนเองชอบ นอกจากนั้นวัยรุ่นยังต้องใช้สื่อเพื่อเข้าสังคม หรือสร้างความกลมเกลียวในกลุ่มเพื่อน รวมถึงการใช้เพื่อความบันเทิงทำให้วัยรุ่นศึกษามีประสบการณ์และมีความรู้ความเข้าใจในสื่อต่าง ๆ ในระดับดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย Prasitwiset (2018) พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เปิดรับข้อมูลข่าวสารทุกวัน โดยรูปแบบการใช้งาน จะเน้นการสนทนา (Chat) และเปิดรับเนื้อหาประเภทภาพยนตร์และเพลง

2. ผลการศึกษาปัจจัยระดับบุคคล และปัจจัยระดับสาขาวิชาที่มีอิทธิพลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน ที่พบว่า 2.1) ปัจจัยในระดับบุคคล ที่มีอิทธิพลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน ได้แก่ ปัจจัยด้านเพศ อายุ เกรดเฉลี่ย รายได้ของครอบครัว ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน และทัศนคติด้านการโฆษณาชวนเชื่ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนปัจจัยระดับสาขา ที่มีอิทธิพลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน ได้แก่ การวัดและประเมินผลการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจาก ทักษะการรู้เท่าทันสื่อนั้น เป็นส่วนหนึ่งของทักษะด้านข้อมูลสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills) ตามกรอบแนวคิดของ P21 ซึ่งได้รับการยอมรับในระดับสากลดังได้ระบุไว้ในยุทธศาสตร์การดำเนินงานด้านสื่อสารมวลชนขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ซึ่งอยู่ในกรอบแนวคิด เรื่อง “การส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออกและการเสริมสร้างสมรรถนะในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน” ซึ่งปัจจัยด้าน เพศ อายุ เกรดเฉลี่ย รายได้ของครอบครัว ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน และทัศนคติด้านการโฆษณาชวนเชื่อ ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อซึ่งเป็นการที่ผู้รับสารรู้เท่าทันการสื่อสารทั้ง กระบวนการ ตั้งแต่การรู้เท่าทันจุดมุ่งหมายแท้ ๆ ของผู้ส่งสาร รู้ทันความหมายแท้ ๆ ของสาร รู้เท่าทันสื่อ รู้เท่าทันผลโดยตรง และผลกระทบสืบเนื่องของการสื่อสาร ครั้งนั้นรวมถึงมีวิสัยคิด และวิสัยตัดสินใจเลือกทางทำที่ในการสื่อสาร ให้เหมาะสมแก่สถานการณ์หรือภาวะการณ์นั้น (Jantawee, 2007) ซึ่ง Hobbs (2007) ได้กล่าวถึง ความสามารถในการด้านต่าง ๆ ที่จะส่งผลให้บุคคลมีการรู้เท่าทันสื่อ ได้แก่ 1) ความสามารถในการเข้าถึงสาร (Ability to Access Messages) 2) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์สาร (Ability to Analyze Messages) 3) ความสามารถในการประเมินสาร (Ability to Evaluate Messages) และ 4) ความสามารถในการสื่อสาร (Ability to Communicate Messages) ซึ่งปัจจัยด้านบุคคลจะส่งผลให้เกิดความสามารถในด้านต่าง ๆ นี้และส่งผลต่อเนื่องทำให้บุคคลมีบทบาทในครอบครัว บทบาททางสังคม และประสบการณ์ด้านสื่อ แตกต่างกันไปทำให้ปัจจัยส่วนบุคคลมีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Pretuangsuksalee (2006) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ของคนไทยเกี่ยวกับความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อในยุคโลกาภิวัตน์ โดยพบว่า คนไทยที่เป็นนักรณรงค์ด้านรู้เท่าทันสื่อ และผู้มีส่วนผลักดันนโยบายทางการศึกษาเห็นความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อมากที่สุด เมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น ส่วนการรับรู้เกี่ยวกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อของคนไทย พบว่า คนไทยเห็นความสำคัญของทักษะการรู้เท่าทันสื่อค่อนข้างมาก โดยเฉพาะทักษะการประเมินค่า และการคิดวิเคราะห์ ในขณะที่พวกเขาเห็นว่า ทักษะการสร้างสรรค์สื่อจำเป็นน้อยที่สุด นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากปัจจัยที่แตกต่างกันทั้งสี่ด้าน ก็พบว่า คนไทยที่มีการศึกษาสูงกว่า กลับมีประสบการณ์ด้านสื่อน้อยกว่า นอกจากนี้ นักรณรงค์ด้านรู้เท่าทันสื่อและผู้มีส่วนผลักดันนโยบายการศึกษาเห็นความสำคัญของทักษะการวิเคราะห์

มากที่สุด อย่างไรก็ตาม ไม่มีกลุ่มใดที่เรียงลำดับความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อแตกต่างกัน Panusbordee (2013) พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันการดูโทรทัศน์ในมิติด้านสุนทรียศาสตร์ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันการดูโทรทัศน์ในมิติด้านจริยธรรมและมิติด้านสุนทรียศาสตร์ และรูปแบบของการดูโทรทัศน์ที่เปิดรับมีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันการดูโทรทัศน์ ในมิติด้านความรู้ความเข้าใจ มิติด้านอารมณ์ และมิติด้านจริยธรรม ทั้งนี้ ภาครัฐและผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อเพื่อให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้บริโภคสื่อที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงผู้ปกครองควรใช้เวลาส่วนหนึ่งชมโทรทัศน์ร่วมกับบุตรหลานเพื่อเป็นโอกาสเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อแก่เด็กให้ครอบคลุมทั้ง 4 มิติ และ 2.2) ปัจจัยในระดับสาขาที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อ ได้แก่ การวัดและประเมินผลการศึกษา เนื่องจากการใช้รูปแบบการวัดและประเมินผลมีส่วนช่วยพัฒนาทักษะในการคิดของผู้เรียน ซึ่งจะเห็นได้จากวิธีการวัดผลซึ่งมีลักษณะที่มุ่งในการวัดทักษะการคิดขั้นสูง โดยฝึกให้ผู้เรียนได้แยกแยะแนวคิดที่ซับซ้อนออกเป็น ส่วน ๆ ตีความ ขยายความ และระบุสาเหตุ ซึ่งช่วยในการพัฒนา ทักษะการประเมินค่า และการคิดวิเคราะห์ ซึ่งเป็นพื้นฐานให้นักศึกษาสามารถวิเคราะห์สื่อต่าง ๆ ที่ตนได้รับอย่างชาญฉลาด ดังจะเห็นได้จาก National Research Council (2011) ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดแนวทางการประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะต้องเป็นการประเมินผลเชิงคุณภาพ โดยสร้างและพัฒนาระบบแฟ้มสะสมงาน (Portfolios) ผู้เรียนให้เป็นมาตรฐานและมีคุณภาพ จะต้องเน้นการปฏิบัติจริง เป็นการประเมินการกระทำการแสดงออกในหลาย ๆ ด้านของผู้เรียนตามสภาพความเป็นจริง การประเมินแบบไม่เป็นทางการ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนหรือสถานที่อื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ Prachanban, & Konpueng (2016) ได้ศึกษาวิจัยและพัฒนาแบบวัดทักษะในศตวรรษที่ 21 ด้านการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา พบว่า แบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จำแนกออกเป็น 2 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 แบบประเมินมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 25 ข้อ และชุดที่ 2 ข้อสอบสถานการณ์จำนวน 25 ข้อ รวม 50 ข้อ ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) มีความตรงเชิงเนื้อหาทุกข้อ พบว่า มีค่าความยากและค่าอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ทุกข้อ มีค่าความเที่ยงในระดับสูง และมีความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และสามารถสร้างเกณฑ์การประเมินผล 4 ระดับ และ Pakprod, & Jeerngsuwan (2014) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และไอซีทีสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ตามสภาพจริงกับความคาดหวังในศตวรรษที่ 21 พบว่า ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และไอซีทีตามสภาพจริงกับความคาดหวังในศตวรรษที่ 21 มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า ทักษะการมีส่วนร่วมมีระดับต่ำกว่าในด้านอื่น ดังนั้นในการจัดหลักสูตรหรืออบรม เพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน จึงควรให้ความสำคัญกับทักษะการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

1.2 จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยในระดับสาขาวิชาส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของผู้เรียน คือ การวัดและประเมินผลการศึกษา ดังนั้นจึงควรพัฒนาและส่งเสริมให้ใช้การวัดและประเมินผลที่เน้นส่งเสริมให้ผู้เรียนให้เกิดทักษะการคิดและวัดประเมินผลในทักษะขั้นสูง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการหาค่าคะแนนมาตรฐาน (Normalization) ของแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน

2.2 ควรมีการตรวจสอบหาความตรงด้วยวิธีอื่น เช่น การใช้เมตริกหลายคุณลักษณะหลายวิธี (Multitrait Multimethod Matrices) มาใช้วิเคราะห์แบบ Multidimensional Item Response Theory

2.3 ควรมีการศึกษาคุณลักษณะของผู้เรียนที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาปริญญาตรีในจังหวัดภาคใต้ชายแดน

References

- Bryk, A.S., & Raudenbush, S.W. (1987). Application of hierarchical linear models to assessing change. *Psychological Bulletin*, 101(1), 147-158.
- Center for Media Literacy. (2008). *Literacy for the 21st Century: An Overview & Orientation Guide to Media Literacy Education* (2nd ed.). Malibu, Ca: Center for Media Literacy.
- Chang, L. (1993). *Using Confirmatory Factor Analysis of Multitrait-Multimethod Data to Assess the Psychometrical Equivalence of 4-Point And 6-Point Likert-Type Scales*. Paper Presented at The Annual Meeting of The National Council on Measurement in Education.
- Hair, J. F., Jr. Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2006). *Multivariate Data Analysis* (6th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Hall, S. (1980). *Cultural Studies and The Centre: Some Problematics and Problems*. Routledge.
- Hobbs, R. (2007). Measuring the acquisition of media – literacy skills. *Reading Research Quarterly*, 38(3), 330-355.
- Jantawee, S. (2007). *Analysis of New Trends in Thai International Songs During the Period of 1981-1991* (Master's Thesis). Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Judy, C.P., Paul, E.N., Scott, T., & Lynn, H. (2006). *Human Communication* (2nd ed.). Singapore: The McGraw-Hill Companies.
- Kanjanawas, S. (2007). *New Approach Testing Theory* (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House. [in Thai]
- Muthen, B. (1989). Latent variable modeling in heterogeneous populations. *Presidential Address to The Psychometric Society. Psychometrika*, 54, 557-585.
- National Research Council. (2011). *Assessing 21st Century Skills - Summary of A Workshop*. Washington, DC: National Academics Press. Retrieved January 11, 2016, from <http://www.Nap.Edu/Read/13218/Chapter/1>. [in Thai]
- Ongawatthanich, N. (2013). *Development of 21st Century Skills Assessment According to The Perceptions of Junior High School Students: Applying the Accessible Features Measurement Concept of Assessment*. Bangkok: Chulalongkorn University. [In Thai]
- Pakprod, N., & Eerungsuwan, N. (2014). Comparing information, media, and ICT literacy skills for first grade elementary students: assessing actual conditions against expectations for the 21st Century. *Journal of Yala Rajabhat University*, 9(2), 35-45. [in Thai]
- Panusbordee, S. (2013). A study of the relationship between personal factors and receptive behaviors with media literacy: a case study of television cartoon viewing of high school students in Bangkok. *Journal of Southern Technology*, 6(1), 1-12. [in Thai]
- Prachanban, P., & Konpueng, A. (2016). Research and development of media literacy skills measurement in the 21st century for high school students. *Journal of Education Naresuan University*, 18(1), 144-154. [in Thai]

- Prasitwiset, K. (2018). Media literacy, self-awareness, and online social media news consumption behavior among University Students. *Humanities and Social Sciences Journal, Mahasarakham University*, 37(1), 200-213. [in Thai]
- Pretuangsuksalee, S. (2006). *Perception of Thais Regarding the Importance of Media Literacy in The Era of Globalization* (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok. [in Thai]
- Promoting Creative Thinking Journal Driving the Thai Economy. (2017). *Promoting Creative Thinking Journal Driving the Thai Economy*. Retrieved from <http://www.Tcd.Or.Th/Creativethailand/Article/Thesubject/25279>. [in Thai]
- Royal Thai Government Gazette. (2015). *Fund For Media Development, Safety, And Creativity Act, B.E. 2558*. Royal Thai Government Gazette, 132. [in Thai]
- Secker, J., & Coonan, E. (2013). *Rethinking Information Literacy*. London, United Kingdom: Facet Publishing.
- Wright, B. D., & Masters, G. N. (1982). *Rating Scale Analysis*. Chicago: Mesa Press.
- Yamrung, R., Suthasinobol, K., & Jantraphirom, R. (2022). The age of change and challenges in childhood development. *Journal of Home Economics*, 65(2), 1-13. [in Thai]
- Yenjabbok, P. (2009). *Decoding Secret Thoughts for Media Literacy*. Bangkok: Offset Creation Company Limited. [in Thai]